B. N. C
FIRENZE
1097
6

1097 6

JO. ANDR. GLEICHI,

Capell. Aul. El. Sax.

HISTORIA NUMISMATUM SUCCINCTA,

IMPRIMIS DE QUIBUSDAM

NUMMIS

OB VICTORIAS NAVALES,

OLIM A TURCIS,

cIↄ Iↄ LXXI. D. VII. OCTOBR.

ET NUPER A GALLIS,

cIↄ Iↄc XCII. D. XIX & XXIX. MAII.

DEPORTATAS,

CUM ...

EX ARGUMENTIS VETERUM ILLUSTRATA

ET

AD MULTORUM DESIDERIA

CUM FIG. ÆNEIS

IN LUCEM EMISSA.

A. O. R. cIↄ Iↄc XCIIX.

LIPSIÆ,

Sumptibus HÆRED. GROSSIANORUM.

Typis CHRISTOPHORI FLEISCHERI.

VIRIS

ILLUSTRIBUS, GENEROSO, MAGNIFICIS, NOBILISSIMIS, EXPERIMENTISSIMIS, CONSULTISSIMIS, ATQVE EXCELLENTISSIMIS,

DN. LUCÆ (Lucæ Fil.) SCHROECKIO, S.R. Imp. Nobili & Comit. Palat. Cæſ. eminentiſſimo, Sacr. Cæſ. Maj. Archiatro Ejusq; Perſonæ Imperialis Medico, Academiæ Naturæ Curioſorum Præſidi ſplendidiſſimo & Phyſico Auguſtano Seniori clariſſimo.

DN. JO. CHRISTOPH. WAGENSEILIO, JCto, Facult. Jurid. in Acad. Altdorfina Subſeniori celeberrimo, Juris Canon. & Lingv. Or. Prof. Publ. excellenter merito.

DN. HENRICO MEIBOMIO, celeberrimi Nominis Medico, Polyhiſtori atqve Hiſtorico, Conſiliario & Archiatro Gvelphico, nec non in Acad. Julia Med. & Hiſtor. Prof. Publ. Primario ac Seniori Facult. Medic. glorioſè merito.

DN. HENRICO REIMERSEN, JCto Cl. ut & inclutæ atqve Hanſeaticæ Lüneburg. Conſiliario & Syndico primario ſpectatiſſimo.

DOMINIS PATRONIS ATQVE PROMOTORIBUS SUIS OMNI OBSERVANTIÆ CULTU DEVENERANDIS

Hoc, qvicqvid eſt, offert ac inſcribit

Jo. Andr. Gleich.

B. C. D.

BENEVOLO LECTORI DEI GRATIAM ET PACEM

P.

Jo. Andr. Gleich.

PRæſens labor, qui jam in lucem venit, tuisque, *Benevole Lector*, eruditis ac benevolis ſubjicitur oculis, collectus & conceptus eſt, cum adhuc in Academia Vitembergenſi eſſem, quem nunc Amici quidam à me poſtularunt. Poſtquam enim ante quadriennium fermè, *de victoria Navali Chriſtianorum ad Echinadas olim parta* politum & ingenioſum carmen *Michea Ubiſeri*, poëtæ CL. edendi occaſio ſeſe mihi Torgæ 1694 offerebat, adjiciebam *de navigatione veterum & inſignioribus quibusdam Claſſibus* aliqualem diſſertationem. Placuit iſte conatus eruditis cordatioribus in Saxonia non tantùm, ſed & aliis etiam exteris, adeò ut diverſi Excellentiſſimi præſertim in Italia Viri illud ſcriptum benevolè ſuſceperint, ejusque & in literis & imprimis in *Bibliotheca Volantis Cinelliana Scanzia XIII. Romæ 1697.* impreſſa, mihique nuper admodum transmiſſa, plus vice ſimplici honorificam mentionem fecerint. Ne igitur ingratus eſſem hoſpes & hanc benevolentiam brevi aliquo monumento remunerarem, conſtituebam nummum illum rariorem æneum, benè meo eleganterque fabricatum, qui de eadem victoria ageret

& ad me fortè fortuna veniſſet, cum aliis publici juris facere, & eò melius inter omnes diſtribui poſſint ære depictos præſentare, & brevi ſimul oratione hiſtoriam Numiſmatum & illuſtris hujus victoriæ ſummam recenſere. Adjeci etiam ex recentiori hiſtoria idem fermè exemplum navalis victoriæ, quam incluti Angli & Batavi 1692. a Gallis Turcarum ſociis & confœderatis deportarunt, ut poſteritas ex monumentis hujus & ſuperioris ævi legere aliquando poſſit ſpecimina divinæ providentiæ & inopinati auxilii ac liberationis ab hoſtium maleferiatorum machinis. Plerumque enim impendimus operam noſtram in Veterum eruenda hiſtoria, ſatis enucleata, & in hiſtoria patria quandoque hoſpites ſumus. Finem facio Sermonis hujus *Conſtantii Landi*, Complani Comitis verbis; quibus utitur in *Selectior. Numiſmat. Expoſitione* pag. m. 101. Lugd. Batav. 1695. *Boni igitur conſulat Lector hunc laborem noſtrum, quem nunc ſuſcepimus, in exponendo hoc Numiſmate, præter inſtitutum noſtrum, quod ſi quis ex antiquariis doctius enarraverit ac interpretatus fuerit rectius hoc numiſma, ego & ei habebo maximam gratiam, quod aliquid amplius ab eo didicerim, & quod illuſtriora reddita fuerint, quæ ab aliis non ſat rectè intellecta, nondum ſuam claram lucem receperunt.* Vale. Dab. Dreſdæ Ipſ. Cal. Maii 1698.

SECTIO

SECTIO I. GENERALIS
DE HISTORIA
NUMISMATUM.

§. 1.

QUamvis rerum omnium origo, præter ea, quæ in divinitùs inſpirato Canone Scripturæ nobis manifeſtantur, dubia plerumque, maximisque difficultatibus involuta eſt, uti vel ex unico *Polydori Vergilii*, de inventoribus rerum, ſcripto patet. Placuit tamen jucunditatis ergo quædam in genere afferre lectu haud indigna, quæ de hiſtoria numiſmatum hinc inde à nobis obſervata ſunt.

§. 2. Hoc quidem negari non poteſt auri ſacram famem apud homines à primis quaſi incunabulis eſſe, poſtquam terrenarum rerum amor plurimorum animos poſt lapſum occupavit, ut Midæ exemplo ſæpius optent omnia commutari in aurum, *Eccleſ.* V, 9. Feliciores ſunt illi, qui Chriſto verè nomen dederunt, rebusque terrenis benè penſitatis, iisdem moderate utuntur, 1. Cor. VII, 30. 31. 1. Tim. VI, 17. Pſal. LXII, 11. Zeph. I, 18. Et alterum & ineffabilem divinorum bonorum theſaurum quærunt Matth. VI. 19. 20. 21. ſuaque ſorte & demenſo præterea contenti ſunt, Prov. XXX, 8. 1. Tim. VI, 6. 7. Hinc *Phocylides* conqueritur pluribus in perniciem opes & bona temporalia ceſſiſſe:

Aurum atque argentum damno eſt mortalibus, aurum
Dux ſcelerum, vitæ peſtis, rerumque ruina,
O utinam clades non delectabilis eſſes
Te propter fiunt raptus, homicidia, pugnæ,
Fratribus infenſi fratres, natique parentes.

Quorſum & *Propertii* illud:

Aurea nunc verè ſunt Secula, plurimus auro
Venit honos, auro conciliatur amor.
Auro pulſa fides, auro venalia Jura,
Aurum lex ſequitur, mox ſine lege pudor.

Horatius in eandem ſententiam deſcendit Libr. Serm. II. Satyr. 2.

--- --- omnis enim res
Divitiis paret, quas qui conſtruxerit, ille
Clarus erit, fortis, juſtus, ſapiens, etiam Rex.

 Diffi-

Difficulter proinde & non niſi ærumnis maximoque dolore quotidie animæ eorum abripiuntur in morte, qui bonorum hujus mundi affluentia inſtructi, tanquam laqueis & catenis conſtricti fuerunt, Sir. XLI, 1.2.

§. 3. Simplices olim fuiſſe commutationes rerum apud Veteres nemo in dubium vocabit, antequam è cavernis terræ effodere metalla didicerunt homines. Adeò ut vel cibo ac potu, aut rebus eſculentis laborem compenſarent, aut pecoribus commercia inſtituerent. Id quod vel ex ipſo ſacro codice liquet, Gen. XXIX, 15. 18. XXX, 31.32. XXXIIX, 16. De Trojanis idem affirmat *Homerus* l. 7. Iliad. ad fin. Unde aliqui *pecuniam* derivarunt a *pecu ſ. pecoribus*, uti *Salmaſius* ad Lampridium, & *Scaliger*, quoniam divitiæ Veterum in copia pecudis conſtabant, *Auguſtini* arbitrio de *diſciplina Chriſtiana* c. 1. vel quia olim pecudis effigie notabant nummos. Ita legimus apud Athenienſes nummos figura boum ſignatos fuiſſe, in *Macrobii* L. I. *Saturnal.* c. 7. & Servium Regem Romanorum, qui primus ex illa gente æs ſignavit, pecudis ei notam impreſſiſſe *Plinius* auctor eſt.

§. 4 Rude verò æs initiò diſtribuebatur, absque ulla figura notatum; Hinc penſari potius quàm numerari ſolebat. Mentio itaque injicitur non ſemel ponderis pecuniæ apud ſacros profanosque Scriptores, ubi nondum aureorum, nec ſeſtertiorum aut talentorum nomen invaluit. Unde militibus ſtipendia dividebantur ad ſtateram, *Varronis* teſtimonio *de Leg.* L. XIV. & *Stevecbii ad Vegetii* L. II. c. 29. Gen. XXIII, 16. Exod. XXII, 17. Jeſ. XXXII, 9.

§. 5. Probare quidem aliqui ex *Joſepho* voluerunt, quod nummi originem ducant ab ipſis hominum incunabulis, quia Cain, primi parentis infelix primogenitus, multitudine χρημάτων h. e. pecuniarum congregata, ex præda & rapinis, domum auxerit. vid. *Renerus Budelius* JC. *de monetis & re nummaria*, L. I. c. II. p. 12. Quaſi verò vocabulum χρημάτων non ſecus ac pro pecunia ſtricte ſic dicta accipiendum, & non pro omnibus rebus quibus utimur uſurpari poſſit. Ejusdem farinæ eſt quod *Albericus de Roſate in l. 1. num. 4. ff. de Contr. empt.* & in Dictionario ſuo, in verbo *moneta*, recenſet, ſe reperiſſe in quadam ſcriptura cujusdam magni Religioſi, ordinis fratrum Eremitarum ſuper Paſſione Chriſti, quod illi 30. denarii argentei, quibus Judas vendiderit Chriſtum Salvatorem, fuiſſent primi fabricati denarii in mundo, quos Thares pater Abrahæ, optimus faber, ad petitionem Regis Ninivæ, Nini, filii Beli, fabricarit, qui deinde per multas manus pervenerint ad corbonam Pontificum Judæorum. vid. *Auctor Dialog. de Paſſione Domini* apud *Anſelmum*. *Matthæus de Affli-*

ctis in Prælud. ad Conſtitut. Neapol. To. II. tract. L. 7. c. 23. n. 10. *Proſper Stellartius in Fundaminibus ordinum* p. 87. Hinc rectè & pro more ſuo eruditè magnum rei literariæ decus Dn. *Jo. Chriſtoph. Wagenſeilius* in eleg. diſſ. de *Re monetali Veter. Roman.* c. III. p. 14. inquit: *Interca loci certum eſt, ignorare Judæos Thara nummos, ab Abrahamo aut ejus filio aliquos cuſos eſſe, conſtans illorum opinio eſt. Unde in Talmud Bava Kama in hanc ſententiam legitur: Nummi Abrahami ab una parte habebant formam Senis & Anus, ab altera Juvenis & Puellæ. Ibi gloſſa R. Salomonis Senem de Abrahamo, Anum de Sara, Juvenem de Iſaaco & puellam de Rebecca capere nos admonet. Atque* (pergit *Wagenſeilius*) *ejus commatis nummus a nobis quoque poſſidetur.* Idem dicit etiam, *ante diluvium univerſale vitam agentibus incognita fuit moneta, fruſtraque ejus inventorem quidam prædicant Cainum.*

§. 6. Corraſam deinde æris argentique maſſam in reconditis quondam cophinis & ſportellis aſſervabant, unde *fiſci* & *ærarii* nomen venit. Pecunia verò publica, aut Viduarum & pupillorum, templis committebatur, quia ſacra & inviolata iſta habebantur loca. Divitiæ totius Græciæ in Delo inſula reconditæ erant. Romani verò in æde Saturni pecuniæ aſylum habebant, & quidem eam ob cauſam, quaſi is primus nummos ſignaſſet, *Tertulliano* id animadvertente *Apologet. adverſus gentes* c. 10. Sed & in tumulos deponebant pecuniam ſecuritatis ergò, ob ſepulchrorum inviolabilitatem. *Joſephus Antiqv. Jud.* L. I. c. 11. *Curtius* L. X. *Roſin. in antiqv. Roman.* L. VII. c. 31. ſeqq. Theodoricus verò Rex Italiæ aurum & argentum, quod more gentium in ſepulchris mortuorum erat reconditum, depromi juſſit, ut monetæ inſerviret, dicens: culpæ genus eſſe inutiliter relinquere in abditis demortuorum, unde ſe vita ſuſtentare poſſit viventium. *Keckermannus Curſ. philoſ. diſp. 31. Quæſt. 20.*

§. 7. Æreos nummos uſurpaſſe veteres exinde conſtat, quia *æroſa* pecunia vocatur l. 102. *de ſolut.* Hinc in Legibus *æris* nomine omne nummorum genus continetur. l. 159. de *verb. ſignif.* l. 26. in fin. *de pignor. act.* Et *Seneca* de *benef.* L. V. Æs alienum habere dicitur, & qui aureos debet, & qui corium forma publica percuſſum, quale apud Lacedæmonios fuit. Romani æreos initio habuerunt nummos, quos *Servius Tullius* percuſſit. Difficilioribus autem obſidionum, bellorum & calamitatum temporibus ſtanneos, ligneos, chartaceos expoſuiſſe nummos. *Keckermannus* putat diſp. XXXI. *Curſ. philoſ.* Quæſt. 20. Spartani ex inſtituto Lycurgi abrogabant aurum omne argentumque & ferreos nummos ſubſtituebant. vid. *Plutarchus in vita Lycurgi.* Quales & Clazomenios

uſur-

uſurpaſſe *Ariſtoteles* ſcribit L. II. Oecon. c. 1. Tartaros Catharinos chartaceos quondam circumtuliſſe nummos quadratos Regisque ſigillo munitos *Arniſæus* refert L. II. *de Jur. maj.* c. 7. quos ubi uſu nimio abſumi cœperunt in aulam referre & pro vetuſtis novos recipere ſoliti ſunt. Apud Spartanos corium nummorum uſum habuiſſe *Seneca* refert L. V. *de Benef.* quos imitavit *Fridericus II.* qui dum argentum expectaret, illius loco corium militibus diſtribuit, quod una ex parte imagine ſua, ab altera aquilæ ſignavit. *Arniſæus* L. II. *de Jure Majeſt.* c. 7. In Svecia hodienum cupreos nummos verſari, ex illis, qui ad nos deportati ſunt, liquet. Quales quoque in Saxonia inferiori, Weſtphalia, Marchia, ut & Anglia circumferri notum eſt.

§. 8. Poſtquam artes deinde magis magisque excolerent homines, ſignari cœpit pecunia, quamvis multis annis ante Romanorum originem hunc uſum apud diverſas gentes extitiſſe prolixè probat *Didacus Covarruvias Vet. collat. numiſmat.* c. 1. ex *Polyd. Vergilio de Invent. Rer.* L. II. c. 20. Et ideò ſignata pecunia *moneta* nomen accepit, ſecundum *Iſidorum* L. XVI. *Orig.* c. 17. *quod moneat ne qua fraus in metallo aut pondere fiat.* Vel ſecundum alios, *quod de auctore* vel *valore moneat.* *Nummi* vero appellationem vel ἀπὸ τοῦ νόμου derivant, quod lege proviſum ſit, ut nummus tanquam σύνθεμα quoddam publica forma, qui uſum dominiumque non tam ex ſubſtantia præberet quàm ex quantitate *l. 1. ff. de contrah. empt.* Vel a *numero*, quod nummi functio non minus numero conſtet quàm pondere. Alii a *Numa* Rege Romanorum dictos volunt nummos. Conf. *Cæl. Rhodiginus Antiqu. Lect.* L. X. 21. & *Georg. Schönborneru*s L. IV. *Polit.* c. 30. p. 333.

§. 9. Incerta tamen ætas ſignaturæ monetarum, ut *Plinius* L. XXXIII. c. 3. *Hiſtor. Natur.* confiteatur: ſe ignorare quis primum nummum aureum ſignarit. Cum apud Romanos *Servius Tullius* æreos percuderet nummos, ex una parte lateris geminos, ex altera roſtrum navis poſuit. Nam quia Saturnum claſſe devectum hoſpitio Janus exceperat, & ab illo peritiam ruris edoctus, feram illam rudemque ante fruges cognitas vitam in melius redegerat, regni eum ſocium fecit, & quoniam navi fuerat advectus, in ſignando ære, ex una quidem parte ſui capitis effigiem, ex altera, navis roſtrum impreſſit, ut quantum in eo eſſet, Saturni memoriæ conſuleret, & accepti ab eo beneficii haud immemor eſſe videretur. Hanc ſignandi conſvetudinem Servius Rex, qui inter Reges primus poſt urbem conditam ſignare æs cœpit, rurſus introduxit; Propter quod in aleæ luſu diu poſt ea tempora, pueri denarios in ſublime jactantes, *capita*

aut

aut navim, exclamare conſueverunt, quod prolixè *Jo. Aquila* recenſet Tract. *de poteſt. & utilit. Monet.* Baſ. Secunda. conf. *Plutarchus in Quæſt. Rom. Quæſt. 31.* Quoniam vero re maximè pecuaria ſe alebant veteres, Romani etiam priſci, ovis aut bovis, aut ſuis effigiem inſculptam exhibuerunt, qui etiam Suillorum, Bubulorum, Caprariorum ac Porciorum nomina ſuis impoſuerunt filiis. *Plutarchus* in *Poplicola* p. 188. & *Quæſt. Rom.* Quæſt. 41. Quamdiu verò Reſpublica Romana popularis exſtitit, Trium Viri monetales nummos pro arbitrio & lubitu ſuo ſignarunt, appoſitis plerumque literis III VIRI A. A. A. F. F. quas literas ita interpretatus eſt *Bodinus* L. I. *de Republ.* c. X. p. 168. Trium Viri auro, argento, aere, flando feriundo. Ebræos verò agni imaginem in nummis repræſentaſſe aliqui ex *Buxtorffio*, & *Druſio* ad *Loca difficil. Geneſ.* c. 97. probare voluerunt, uti *Balthaſar Cellarius* aſſeverat in diſſ. *de moneta* §. 30 Jenæ 1639.

§. 10. In Græcia Philippus Rex Macedoniæ nummos ſua ſignavit effigie, unde Philippæi dicti, (qualem poſſideo ipſe cum capite laureato) imitatus Perſas, qui nummos aureos Darii primum imagine cuſos Daricos appellabant, quemadmodum *Bodinus* vult L. I. *de Republ.* c. X. pag. 168. Ita paſſim videmus Imperatorum Romanorum effigies in monetis, quales exhibet inter alios *Octavius de Strada in Vitis ſuis Imperatorum cum effigiebus & numiſmatibus*, nec non *Caroli Patini in familiis Roman. ex antiquis Numiſmatibus* Pariſ. 1663. item in *Commentar. Numiſmat. Imperat. à Julio Caſare ad Juſtinianum.* Et quæ paſſim in *Sebaſtiani Erizzi*, *Adolphi Occonis*, *Leonhardi Bartii*, *Fulvi Urſini*, Scriptis lectu digna reperiuntur. *Guilielmus du Choul* in libello *de Veterum Romanorum Religione, caſtrametatione, diſciplina militari ut & Balneis ex antiquis Numiſmatibus & lapidibus* demonſtrata. Amſtelod. 1686. ea de re quoque egit, & *Conſtantius Lande* in *Selectioribus Numiſmatibus* Lugduni Batav. 1695. Et quod Græcorum Imperatorum facies ſpectat *Jacobus de Wilde in Selectis Numiſmatibus Antiquis* Amſtelodami 1692. Plurimum lucis affert quoque ad hiſtoriam Romanam *Jacobus Oiſelius* in *Theſauro Select. numiſmatum antiquorum.* Amſtelodami 1677. Quorſum ſpectant *Petri Seguini Selecta Numiſmata antiqua cum obſervat.* Pariſ. 1684. ut & *Jo. Foy Vaillant Seleucidarum Imperium ad fidem Numiſmatum.* Pariſ. 1681. & *Petri Mauroceni Theſaurus Numiſmatum.* Venetiis 1683. *Antonii Auguſtini Antiquit. Roman. Hiſpanarumque in Nummis veterum Dialogi* ex Verſione *Andr. Schotti* cum fig. Antverp. 1653. & *Levini Hulſi Recenſio XII. primorum Caſarum & LXIV. ipſorum Uxorum & Parentum ex antiquis Numiſmatibus.* Francofurti ad Mœn. 1597. Unde optimus Salvator ex hoc

B capi-

capite Judæos Imperatori ſubjectos eſſe debere convincit, Matth. XXII,20. De quo *numiſmate cenſus* peculiarem edidit diſſertationem *Marquardus Freberus*, quæ recuſa nuper & in Tom. VII. ſ. ultimum collecta *Biblior. Criticorum* inter Tractat. Bibl. p. m. 1407. ſeqq. Hinc *Fridr. Ænobarbi* ad *Ligur.* L. 3.

Rege figuratam Regis patet eſſe monetam,
Caſaris & Domino ſub Caſare fulget imago.

Poſtquam vero Conſtantinus M. veram eamque Chriſtianam fidem amplexus eſſet, monetæ crucis ſignum imprimi juſſit. Temporibus autem ſequentibus ipſum Salvatorem cum inſcriptione: IESUS CHRISTUS REX REGNANTIUM. vid. *Freberus de re monet.*

§. 11. Sanctos quoque in nummis præſentatos non tantum ex bracteatis conſtat, ſed & aliis. Ita in veteribus Hungariæ nummis aureis reperi *S. Vladislaum*; Hodie vero Mariam infantem in ulnis geſtantem cum inſcriptione: *Patrona Hungariæ*, cernimus. In manibus meis nummus quoque eſt à Carolo V. cuſus, in cujus una facie duo columnæ cum vinculo & diademate, expreſſo Imperatoris nomine, in altera verò *S. Ambroſius* exprimitur.

§. 12. Inter omnia autem metalla monetæ cudendæ aptiſſima ſunt aurum argentumque, & quia facilius portari poſſunt & commutari, valoremque in ſe continent, ut licet moneta eſſe definat, res tamen per hoc non prorſus inutilis evadat. Quod imprimis de materia monetarum *Ariſtoteles* requirit L. I. *Polit.* c. 9. Argentum apud Romanos ſignatum eſſe A. U. 484. (non ut habet Vulgaris lectio 585. cui tamen adhæſit *Jo. Aquila* in tract. *de poteſtate & util. monet.* Baſ. ſec.) *Didacus Covarruvias* recenſet *Veter. Collat. Numiſmat.* Quod incidit in conſulatum *Q. Fabii*, quinque videlicet annis ante bellum Punicum. Aurei verò nummi ſignari cœperunt Romæ A. U. 546. adeoque 62. annos poſt argenteorum ortum. *T. Q. Criſpino* & *M. Claudio Marcello* COSS. ante natum Chriſtum 212. anno. De Venetis verò *Agricola* teſtatur, eos primum à nato Chriſto 915. aurum & argentum ſignaſſe. Valor demum nummorum ex magnitudine olim & pondere æſtimatus fuit. Deinde ut ponderandi moleſtia ſublevarentur, nota ſ. ſigno impreſſo definitus fuit. Hinc moneta aptiſſimum fuit medium ad ſocietatem humanam recte conſervandam, quia commutationes rerum ſimplicium non absque detrimento utriusque nonnunquam partis fieri ſolebant.

§. 13. Soli Imperatori & Regibus olim jus cudendi monetam convenit,

nit, unde hoc ad Jura Majeſtatis meritò refert *Jac. Martini* L. 1. c. 10. p. 167. A quibus enim monetæ cudendæ auctoritas dependet, ab illis etiam valor illius præcipuè manat. Sed conceſſa deinde hæc poteſtas aliis quoque Principibus & inferioribus Imperii Statibus, imò & civitatibus. Ita legimus in Sacris 1. Maccab. XV. quod Simoni Sacerdoti & Judæorum gentis Principi ab aliis Regibus hoc jus communicatum & ab Antiocho Demetrii filio reſtauratum & confirmatum fuerit. Quod rectè verſu 5. & 6. vertit *Lutherus:* Darum erlaſſe ich dir alles/ ſo dir die Könige zuvor erlaſſen haben / und gebe dir Gewalt / eigne Müntze in deinem Lande zu ſchlagen.

§. 14. Species Nummorum apud Græcos, Judæos & Romanos brevi narratione & in compendio deſcripſit *Matthæus Hoſtus* Græcarum literarum in alma Viadrina Prof. Publicus, in *epitome de re nummaria veteri* 1570. quam auctoris manu inſignitam poſſideo. conf. & peculiaris *Jo. Seldeni* liber *de Nummis*, in quo antiqua pecunia Romana & Græca metitur pretio ejus, quæ nunc eſt in uſu. Noviſſ. edit. Lipſ. 1682. De Denario in ſpecie egit Dn. *Kirchmaierus* ad C. Plin. Sec. H. N. L. 33. c. 3. *de denarii Veter. mutatione* Vitemb. 1687. De Ebræorum nummis pecul. diſſert. reliquit magnum Academiæ Juliæ quondam decus *Herm. Conringius* Helmeſtadi 1675. quorſum legendus etiam labor *Joannis Henrici Hottingeri* de *Cippis & Nummis Ebræorum* editus, & quæ habet Illuſtris JC. & Splendor Altdorffinæ Academiæ Dn. *Jo. Chriſtoph. Wagenſeilius* in *Sota* p. m. 574. ſeqq. Addatur *Henr. Günther Thülemari* tract. *de variis Siclis & Talentis Ebræorum*. Erffurti 1676. *Caſpar. Waſeri de antiquis nummis Ebræorum, Chaldæorum, Syrorum*. Tiguri in officina Wolffiana 1605. in 4. Conf. Scriptores *de Monetis & Re Numaria*, *Reneri Budelii* Lib. II. *Alberti Bruni*, *Aſtenſis*, de *augmento & diminutione monetarum*. *Jo. Aquilæ* JC. *de poteſtate & utilitate monetarum*, *Martini Garrati*, *Laudenſis*, Tr. de *monetis*, *Franciſci Curtii* & *Jo. Regnaudi*, *Avenionenſis*, de eodem argumento, *Caroli Molinæi*, Galli JC. de *mutatione monetarum*, *Didaci Covarruviæ collatio Veterum Numiſmatum cum his quæ modo expenduntur publica & Regia autoritate percuſſa*. *Henr. Hornmanni* diſſert. de *monetis*. *Franciſci de Arretio*, *Jo. Antonii Rubaci*, *Ludovici Romani*, *Nicol. Everhardi à Middelborg*, *Jacobi Menochii*, *Elberti Leonini*, *Jo. Cephali*, conſilia *de materia monetarum* cum *Jo. Bodini* argum. *de re Nummaria*, quod continetur L. VI. c. 3. de Republ. & conſiliis *Mariani Socini*, *Bartholomæi Socini*, *Henningi Godeni & Joachimi Mynſingeri* de eadem

materia, uno Volumine comprehenſ. & edit. Coloniæ Agrippinæ apud Jo. Gymnicum ſub monocerote 1591. in 4to. Legi etiam meretur *Jac. Bornitii* tract. *de nummis in Republ. percutiendis & conſervandis.* Hanoviæ 1608. imprimis verò quoad Auctorum cognitionem *Philippi Labbe, Bibliotheca Nummaria*, quæ adjecta eſt Bibliothecæ Bibliothecarum edit. noviſſ. Lipſ. 1682. 12.

§. 15. Uti vero temere leges bonæ mutandæ non ſunt, niſi fiant campana ſine piſtillo; ita quoque nummorum probatorum valor non facile quacunque de cauſa immutari debet. Dici enim non poteſt, quanta incommoda in civitates, Rempublicam, & contractus exinde irruant. Propterea ſæpius penſitandum Philippi, Haſſiæ Landgravii effatum, daß ein guter Fürſt an dreyen Dingen erkandt würde / am guten Wege / an guter Müntze / und an wahren Worten. Quicunque igitur privati, cujuſcunque Status fuerint & conditionis monetam licet juſti valoris nomine Principis cuderent aut ſignarent, criminis læſæ majeſtatis rei erant, & acerbiſſimis ſubjiciebantur pœnis. Apud Ægyptios enim ſi qui monetam circumciderent aut adulterinam cuderent, aut pondera vel ſigna immutarent, aut falſis literis conſcriberent, illis manus ambæ amputabantur, ut ita quæ corporis pars peccaſſet, etiam per univerſam vitam pœnas lueret, uti ex *Diodoro Siculo Reinhardus* König *in Theatr. Polit.* P. II. addit c. 9. n. 30. Eandem pœnam Henricus I. Angliæ Rex falſis monetariis dictitavit. *Cammanus* diſſ. VI. §. 29. Sveci adulterinam monetam colliquarunt & in falſarios vivos immiſerunt, vel in ſublimiore trabe circumligatos per totum corpus moneta undique ſplendente his gulam fregerunt. König *in Theatr. Polit.* P. II. c. 9. n. 94. In Gallia cacabis oleo bulliente plenis injiciuntur. Schönborner L. IV. *Polit.* c. 30. In Polonia qui falſam & adulterinam monetam cudebant, ad beſtias condemnabantur, in Hiſpania laqueo afficiebantur. Jure hodierno flammis traduntur, König *in Theatr. Polit.* P. I. n. 174. & P. II. c. 9. n. 92. aut gladio plectuntur. Proſpiciendum itaque Principibus eſt, ne fraus ulla in moneta fiat. Quam laudem præ aliis deportarunt Romani, quod nullius fere rei tantam curam & ſolertiam habuerint, quam rei nummariæ probæ ad Poſteritatem transferendæ.

§. 16. Tametſi verò primarius monetam cudendæ finis ſit ut ad commercia rerumque commutationes adhibeatur; Cum tamen deinceps quidam Nummi ſint ad ſplendorem & gloriam majeſtatis demonſtrandam, quos Germani Schau-Pfennige appellare ſolent, ob *Nativitates* Regum,

Connu-

Connubia, Confœderationes, res geſtas, & *mortem*, ut hiſtoriæ univerſæ ſeries non ineleganter è nummis deduci poſſit. Inter hos maximè conſpicui *Nummi* etiam *triumphales*, quia pars triumphi erat, quando ob victorias terrâ marique partas inter alia gloriæ ſigna nummi quoque peculiares inter milites populumque diſtribuerentur. De quibus nunc in altera *Sectione ſpeciali* nobis breviter agendum erit.

SECTIO II. SPECIALIS
De
NUMMIS NAVALIBUS.

§. 1.

CErtum verò definire annum, quando cœperint navales nummi, nemo niſi audaciſſimus poterit. Quidam inter eruditos ad Ægyptios confugiunt eosque autores faciunt hujus monumenti, & exinde rem probant, quia peculiaris circumferatur nummus argenteus, majoris ordinis, aſt ſine inſcriptione, in cujus una parte Iſis Ægyptiaca, in altera verò navis expreſſa ſit. Qualem ſe vidiſſe 1669 apud *Bœclerum* Argentorati Amicus magnus ad me ſcribebat nuper d. 12. April. inſtantis anni. Ejusmodi Nummum inter alios ſe poſſidere *Godofredus Grævius*, Syndicus Reipubl. Lipſienſis & Bibliothecarius celeberrimus, haud ita pridem coràm affirmavit. Ego arbitror ideò factum eſſe, quod Iſis exprimeretùr in Nummis Veterum Navalibus, quia multum contuliſſe putabatur ad inventionem navigationum. conf. de Iſide ejusque ſacris *Herm. Witſius* in *Ægyptiacis*. L. II. c. IV. §. 19. p. m. 87. ſeqq. Eadem fermè ratione quemadmodum in Nummis *Domitiani Minerva* Dea galeata exhibetur *navi inſiſtens* quaſi pugnatura, haſtam dextrâ attollens & ſiniſtra clypeum tenens, ad pedes adſtat Noctua ejus avis, cum inſcript. IMP. XIX. COS. XV. CENS. P. P. P. De Pallade telum tenente *Ovidius* benè L. VI. *metamorphoſ.*

At ſibi dat clypeum, dat acutæ cuſpidis haſtam:
Dat galeam capiti: defenditur ægide pectus.

De Noctua *Fulgentius Mythologicon* L. II. *In Minerva tutela Noctuam volunt, quod ſapientia etiam in tenebris proprium fulgorem poſſideat.* Puppi *navis* autem inſiſtit, *quod prima Naves inveniſſe dicatur.* Quorſum videndus *Ariſtides oratione in Minervam*, & *Jac. Oiſelius* JC. *Comm. ad*

Num. Select. Tab. 51. p. m. 311. 12. Sed meris adhuc tenebris hæc involuta ſunt, quapropter illis firma fides habenda non eſt.

§. 2. Græci imaginem Navis in Nummis quoque habuerunt, ad denotandam peritiam & potentiam maris. Ita Neptuni Diadematum caput exhibebant retrò eminente tridente. In altero nummi latere *Argo* navis prora exprimitur, cum lemmate: ΘΕΣΣΑΛΩΝ, ſ. *Theſſalorum*. Neptuno enim in diviſione Orbis inter fratres, maris regnum relictum fuit, quapropter tridentem tanquam peculiare ſceptrum gerit. Unde *Auſonius* in *Moſell.* v. 80.

-- -- *Cui Cura ſecundæ*

Sortis, & æquori ceſſit tutela tridentis.

Hic autem in Theſſalia divulſis montibus, amni *Peneo* per amœniſſima Tempe loca, dedit exitum in mare. vid. *Seneca Herc. Fur.* v. 283. & *Herodotus* L. VII. c. 129. Navis Argo in Theſſalia eſt fabricata, nempe *Pagaſis*, quæ urbs *Demetrias* poſtea dicta & quidem à Pallade. Hæc navis denique expeditione Colchica peracta inter aſtra collocata. *Hyginus Aſtron. poët.* L. II. c. 37. *Manilius* L. V. v. 24. Adde quæ ſuppeditabit *Jac. de Wilde in Select. Numiſm. antiqu.* p. m. 93. ſeqq. Ita præſentatur in nummo æneo Μ. ΟΤΑΚΙΛΙΑ ΣΕΥΕΡΑ ΣΕΒ. Marcia Otacilia Severa Auguſta, cum facie Otaciliæ. In latere adverſo Fœmina tunicata, ſuccincta, dextrâ exertâ, læva clypeum tenens, feſtinans & pede navis roſtrum calcans, cum inſcriptione: ΣΑΜΙΩΝ. Samiorum. Hæc Marcia Otacilia Severa Philippi Imperatoris uxor fuit, Philippique Agelaſti ſ. Severi & nunquam ridentis mater. Quam Chriſtum coluiſſe laudant magis quam probant Annalium Scriptores. Poſſideo ego nummum, in cujus una facie Themiſtocles Athenienſis nudo capite adjecta epigraphe: ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ exſtat. In altera, Victoria proræ navis fluctibus vectæ inſiſtens dextrâ ramum, ſiniſtrâ lauream tenens. Inſcriptio eſt: ΚΑΤΑ ΠΕΡΣΩΝ. Contra Perſas ſc. Victoria navalis. De qua Victoria adverſus Xerxem Perſarum Regem feliciter ex parte Themiſtoclis & magis prudentiâ quam armis peracta. vid. *Plutarchus* in *vita Themiſtoclis* ex Interpret. *Herm. Cruſeri* p. m. 750. 51. edit. Baſil. 1564. Aliud numiſma græcum vidi Jovis ſimile caput & quidem laureatum, ex una parte oſtendens, ex altera verò navis roſtrata prora exſtabat, cum Inſcriptione: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΝ, maritimam urbis hujus Theſſalonicenſis induſtriam indicabat, aut quod addit *Jac. de Wilde* in *Nummis antiquis Selectis* p. 102. n. 71. victoriæ alicujus navalis argumentum. Ita & *Smyrnenſes* nummum exhibent, in

cujus

cujus una facie Smyrna Amazonis turritæ & ſecurig... æ ſpeciem præ ſe fert, colligatis capillis & exerta mamma. Ex altera pars navis roſtratæ conſpicitur cum lemmate: ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ. Smyrnam Amazonem hic nummus exhibet qui nomen urbi dedit. *Strabonis* teſtimonio L. XI. p. 348. Eſt autem Smyrna urbs opulenta Ioniæ, ſita partim in monte, partim in planicie, cum portu capaci & tuto, in Ægei maris & Smyrnæi ſinus ora, quæ *Philoſtrati* effato omnium ſub Sole urbium pulcherrima dicitur. Vid. *Pauſanias in Achaic.* p. 108. Hodie adhuc commerciis floret, ſed infelici terræ motu 1689. miſerè concuſſa. Navis verò anterior pars in hoc Nummo aut potentiæ maritimæ ſymbolum aut potius victoriæ veteris indicium, quam Smyrnenſes de Chiis, urbem volucri claſſe ſubitò invaſuris, retulerunt.

§. 3. Apud Romanos triumphi navales Victoribus concedebantur, trophæa erigebantur, & victoriæ ipſæ nummis imprimebantur, quo poſteritas exempla ſumeret patriam tueri prudentiâ & fortitudine aſpectis Anteceſſorum & Majorum monumentis. *Triumphus navalis* parum differebat à terreſtri, & concedebatur Imperatori, qui hoſtium claſſem ſuperaſſet. De Pœnis primus apud Romanos Triumphum egit A. U. CDXCIV. C. DUILIUS Conſul. Cujus rei *Florus* meminit in *Epitome* L. XVII. *C. Duilius Conſul adverſus claſſem Pœnorum proſperè pugnavit, primusque omnium Romanorum Ducum navalis Victoriæ duxit triumphum. Ob quam cauſam ei perpetuus quoque honos habitus eſt, ut revertenti à cœna, tibicine canente, funale præferretur.* Vid. *Polybius*, *Florus* L. II. c. 1. *Cicero* in *Catone*, *Valerius Maximus* L. III. c. 6. *Frontinus Stratag.* L. XV. c. 6. & *Onuphrius Panvinius* de *triumpho* p. m. 20. C. *Octavius* Calendis Decembribus de Rege *Perſeo* navalem triumphum egit. *Vellejus Paterculus* L. I. c. 9. adde ſi placet quæ diximus in diſſ. noſtra *de navigatione veterum & inſignioribus quibusdam claſſibus*, Torgæ 1694. emiſſ. c. IV. §. 7.

§. 4. Priusquam verò inſtitui poterat ejusmodi triumphus navalis, Prætor ſ. Conſul navem laurea coronatam mittebat Romam, tanquam victoriæ nunciam. Id quod teſtatur *Appianus* in *bell. Pun.* de Scipione. Deinde ſuas victor mittebat naves decoratas ſpoliis navalibus, vel ipſe etiam unà proficiſcebatur, ſubvehebaturque ad Navalia, nave maxima totius claſſis, ſuæ aut captivæ, eaque ſplendidiſſimè ornata. Vid. *Livius* L. XLV. c. 35. Adventantibus Romanos proceſſiſſe obviam Victori conſtat ex *Plutarcho*, aliisque, ubi non plebeji modò, ſed & Sacerdotes, Magiſtra-

giſtratus, Prætores & Conſules id faciebant, ad quos cum appuliſſent, ſiſtere navim ac in terram deſcendere ſolebant. Præter ſpolia etiam naves palmis decorabantur, uti probat ex inſcriptione veteri de *Duilii* triumpho *Schefferus* de *Militia Navali* L. IV. c. 2. p. 265. CLASSESQVE. NAVALES. PRIMUS. ORNAVIT. PALMA. Conf. *Suetonius* in *Vita Vitellii*, c. 10. Porrò Senatum adibant & ut ſibi triumphare liceret, orabant. Nemo enim triumphum agere poterat, niſi ex Senatus decreto, (*Ciceronis* effato *Orat. II Verr. 1.*) & qui propriis auſpiciis rem geſſiſſet, atque docuiſſet ſe cum juſta claſſe hoſtium pugnaſſe, juſtamque navium cepiſſe multitudinem aut demerſiſſe, & juſtum hoſtium numerum proſtraviſſe. *Valerius Maximus* L. II. c. 3. & *Livius* L. 7. c. 58. Conſules tamen L. *Valerius* & M. *Horatius* victis Sabinis & Volſcis primi fuere, qui negante Senatu, populi juſſu & autoritate Romæ triumphum egere. *Livius* L. II. Poſtquam verò impetrata eſſet à Senatu triumphandi licentia, inſtituebatur ſolennitas ipſa. Quæ ita fieri ſolebat ut primum lictores præcederent, quos ſequebantur alii cum cereis, alii cum tibiis, qui modos claſſicos ac nauticos canebant. Poſt tibicines tabulæ imaginesque fluminum aut marium, in quibus commiſſa erant prælia, portabantur, in quibus etiam elementis uncialibus inſcriptus navium captarum numerus, urbium expugnatarum, in fidem receptarum, tributo effectarum, gentium perdomitarum, Regum devictorum nomina, nec non captivorum arma & ſpolia navalia, imprimis roſtra plauſtris vehebantur. *Propertius* Eleg. II. v. 31. *Appianus Bell. Mith.* *Ovidius* L. II. *de pont.* el. 1. L. III. *de pont.* el. 2. *Claudianus* L. III. de *Laude Stilic.* Efferebatur quoqve capta pecunia & coronæ dono datæ à Sociis, *Livio* recenſente L. 37. c. 59. Hinc *Octavii* triumphum navalem, *Livius* inter inuſitatos refert, quod ſine *captivis* fuerit & ſine *ſpoliis.* Curru deinde eminens Imperator ſequebatur toga picta aut purpura indutus. Num coronatus fuerit, alii dubitant, alii ſuſpicantur ex *Valerio* L. II. c. 3. apud *Schefferum* de *Militia navali* L. IV. c. II. p. 268. Deducebatur hæc pompa per plateas urbis ad Capitolium, ubi ritè peractis publicis ſacrificiis Imperator Diis aliquid dicabat ex ſpoliis, imprimis roſtra *Neptuno* aut *Marti* conſecrabantur, & in templis ſuſpendebantur pro conceſsâ victoriâ. Poſtea cæteræ naves captivæ ſubducebantur vel in navalibus, vel in campo Martio. Demum ſigna & monumenta victoriarum erigebantur ſpoliis navalibus & roſtris plerumque ornata. Imò nonnunquam præter ædes ſacras & publica loca privatas etiam domus exornabant navium captivarum roſtris. Qvod prolixius & ſecun-

dum

dum ordinem deſcripſit *Job. Schefferus* l. c. c. 11. integro. Factum proinde exiſtimo, quoniam & ſuggeſtus fori roſtris exornari cœpit, ut roſtra Templi etiam aut loci publici nomine venirent apud *Livium* ſæpius, *Ciceronem*, aliosque. Ferebantur enim pro *roſtris* leges, agebantur cauſæ & conciones habebantur. vid. *Roſinus* in *Antiq. Rom.* Ex iisdem etiam defunctos laudare, priſcus mos fuit, quem *Polybius* deſcribit L. VI. conf. Hoffm. *in Lexic. Univerſ. contin.* Tom. II. p. m. 739. 40. Inter milites etiam & publice & privatim laudatos pecuniam donabat victor, & ornamenta, ut armillas, torques, haſtas puras, id eſt ſine ferro, coronas aliis aureas, aliis argenteas, expreſſo in his & nomine, & hominis præclare geſtis. vid. *Panvinius* de *Triumpho* p. m. 7.

§. 5. Sed ejusmodi victorias navales in Nummis quoque exhibebant Romani. Circumfertur *Jani* genuinus Nummus, argenteus & æneus, in cujus una parte Jani bifrontis imago, cum lemmate: JANUS BIFRONS. In altera prora navis cum Herculis clava, adjecto infra vocabulo: ROMA. *Putat Conſtantius Landus in Select. Numiſm. Expoſit.* p. 1. ideo effictum fuiſſe numiſma illud, quia priſci Latini a paſtoritia agreſtique vita per Janum cultiores redditi ſint. Quamvis alii ſentiant Janum 700. annis ante U. C. Italiæ Regem primum ſigna vel *coronæ*, vel *pontis*, vel *navis* impreſſiſſe monetæ, uti *Dracon Corcyrenſis* apud *Athenæum* L. XV. *Dipnoſophiſt.* c. 19. exiſtimat. Quæ opinio firma non eſt, dum alii ex *Eutropio* docuerunt uſum monetæ deberi Saturno eundemque in Latium fuga delapſum docuiſſe Janum ſignandæ monetæ peritiam & modum arandi humum, in cujus rei memoriam

Bona poſteritas puppim ſignavit in ære
Hoſpitis adventum teſtificata ſui.

Attamen hoc certius, antiquiſſimos hos eſſe nummos, qui Jani, velut alii volunt Jani & Saturni invicem adverſorum ſive tergis obvertentium capita exhibent, & hos excepiſſe bigatos, quadrigatos, ſerratos, hosque nummos Imperatorios. Quales Jani bifrontis imagine inſignitos in plurimis familiis Romanis, Junia, Cornelia, & Rubriæ gentis allegat *Patinus in Famil. Rom. ex antiq. Numiſm.* p. 84. 139. 242. *ſeqq.*

§. 6. Quandoque partem tantum ſive anteriorem ſ. poſteriorem navis imprimebant nummis. Ita navis proram reperies in *Aburiæ* gentis Nummis cum inſcriptione: M. ABURI MF. GEM. quem ad A. U. C. CDLXVI. refert. *Patinus* l. c. p. 1. Extat alius M. ACILII GLA-

 BRIO-

BRIONIS cum eadem figura, qui A. U. DLXIII. de Ætolis triumphavit & Rege Syriæ Antiocho, in quo Xerxes victus, quod ex *Floro* conſtat. Inter nummos *Domitii* quidam eſt cum effigie *Antonii* adjecta inſcriptione: ANT. IMP. III. VIR. R. P. C. in altera parte prora navis cum lemmate: CN. DOMIT. AHENOBARBUS. INP. Fuit hic CN. DOMITIUS AHENOBARBUS Neronis Imperatoris Proavus qui præfectus Antonianæ Claſſis fuit, de quo *Suetonius* in Nerone c. 3. vid. & *Dio* L. 48. Sed. *M. Antonii* caput ſimul hic expreſſum, quia M. Antonio claſſe tradita ejus partes ſecutus eſt. *Patinus in Famil. Rom.* p. 100. Quia vero ipſe *Domitius* claſſi præfuit alius de eo nummus cuſus, in cujus uno latere navis prora, & trophæum CN. DOMIT. IMP. in altero ejus effigies cum inſcriptione: AHENOBAR. Ita Q. ANTONII BALBI nummus ex una parte *Antonii* caput, tanquam Præfecti claſſis, cum capite conjugis ſuæ Cleopatræ (uti eam ipſe vocat apud *Suetonium*) aut amatricis, habet, prora eminente: M. ANT. IMP. IT. COS. DESIG. III. VIR. R. P. C. In altera parte navis, ſubjecta litera B. quæ absque dubio familiam Antonii deſignat, adjectis verbis: PRÆP. CLASS. F. C. vid. *Florus* l. 86.

§. 7. Præterea victoriæ navales apud Romanos in nummis deſignatæ quoque fuere *navi agitata in fluctibus conſtitutaque ad victoria alata pedes*, uti *P. Jobertus* e ſocietate Jeſu, de *rei nummariæ notitia* vult præcept. IX. p. 203. Lipſ. recuſ. 1695. In quo libello illud deſidero, quod Præcepta ſua nullis illuſtravit exemplis, adeo ut in omnibus ipſi fides habenda non ſit, quoniam faſtus nimius & auctoritas Gallica quandoque ſe hinc inde exerat. *Delphinus M. & Neptunus* indicabant victoriam. Ita in Nummo *Agrippæ* ex una parte Neptunus cum tridente in ſiniſtra, in dextra palmam tenens ſtat cum literis: CÆSAR. DIVI F. deſignans prœlium navale ad Actium. vid. *Suetonius in Aug.* c. 25. Ab Auguſto vexillo cœruleo donatus quod Neptunum ipſi conciliaverat ſub Neptuni habitu fabrefactus eſt, docente *Dione* L. 55. *Suetonius* c. 16. in Aug. In alio extat: M. AGRIPPA. L. F. cos. III. cum ejus capite. Altera pars exhibet mulierem vel virum cum loris in navi adnatantibus duobus equis iisque minitans loris, ad tergum ad ſtante victoriola;. Adjectum lemma erat: ECORIS HIC OMNIPOTENS. conf. *du Chuol de Rom. Relig. veter.* p. 87. Hic *M. Agrippa* alias *Vipſanius* dicitur, & Tiberii Cæſaris ſocer fuit, *Corn. Nepos in vita*

Attici

Attici c. 12. claſſicam coronam primus obtinuit, *Virgilio* id animadvertente L. IIX. *Æneid. parte alia ventis* &c. Sic in *Galliani* nummis Equus marinus ex una parte poſitus: NEPTUNO CONS. AUG. & in alio itidem equus marinus cum his verbis: VICT. NEPT. In *Neronis* Nummis imago plurium ſe ſiſtit navium, cum Neptuno ſedente & delphinem manu trangente, ad denotandam maris tranquillitatem, & quod omnis ira marina ſit emollita, cum hac epigraphe: S. POR. OST. C. AUGUSTI. conf. de Portus oſtienſis comparatione *Svetonius in vita Neronis*.

§. 8. Indicia victoriæ navalis etiam erant *Trophæa* in nummis *navi expoſita*. Ita in nummis *Sexti Pompeji* Neptuni ſignum roſtro navis innixum, atque alia maris imperium indicantia ſymbola expreſſa ſunt. In alio præter Neptuni cum tridente imaginem, trophæa de maritimis Sexti victoriis, (de quibus *Appianus & Dio* legendi,) cum inſcriptione: MAG. PIUS IMP. ITER. PRAEF. CLAS. ET ORÆ MARIT. EX S.C. vid. *Patinus in Famil. Rom. ex antiq. Numiſm.* p. 221. Et in nummo *Domitii* ex una parte trophæum in navi exhibetur: IMP. CN. DOMITIUS. ex altera, ipſius facies, cum epigraphe: AHENOBAR. de quo nonnihil diximus §. 6. præced.

§. 9. Tandem deſignabatur victoria navalis *pluribus etiam navibus*. Sic in Auguſti nummo Neptuni facies ſe ſiſtit pone tridens infra delphinus, adjecto vocabulo: NEPTUNI. altera pars quatuor triremes monſtrat, cum inſcriptione: Q. NASIDIUS. Quo victoria contra Sextum Pompejum indicatur vid. *Patinus in Sveton. nummis illuſtrat.* p. 69. edit. Baſil. 1675. Putant quidam Q. NASIDIUM L. NASIDII filium fuiſſe, cujus *Cicero* mentionem facit, qui à *Cn. Pompejo* patre cum claſſe navium ſexdecim L. *Domitio* Maſſilienſibusque ſubſidio miſſus, ut ſcribit Cæſar, atque in ejus rei memoriam nummum à *Naſidio* filio ſignatum eſſe. Niſi forte (quod *Patino* placet *in Famil. Rom. ex antiqu. Numiſm.* p. 187. 221.) quin ipſe quoque Q. NASIDIUS Sexti Pompeji claſſi aliquando præfuit ad eum honorem declarandum hujus modi denarium cudi curavit.

§. 10. Et quis omnes hujus rei ſpecies enumerare aut evolvere poteſt? Nos brevitati operam navantes hic acquieſcimus & ad nummos modernos noſtros enucleandos, quorum gratia hoc inſtitutum ſuſcepimus, nos convertimus. Ubi pariter aciem navalem conſpicimus vi-

ctoriasque exinde non minores elucentes. Sufficit nobis quod cum ipſa Antiquitate Græca & Romana conveniant, divinæque providentiæ & auxilii adverſus conjuratos hoſtes præſtiti exempla nos doceant.

§. 11. Primus nummus eſt JOANNIS AUSTRIACI ob victoriam à Turcis ſuperiori ævo. 1571. d. VII. OCTOBR. deportatam, cuſus, in cujus una parte *Joannis Auſtriaci* facies cum inſcriptione exſtat: JOANNES AUSTRIÆ CAROLI. V. FIL. ÆT. SU. ANN. XXIIII. In adverſa, tanquam triumphator erectus ſtat baculo imperiali in columna, cui varia arma & trophæa ſubjecta, cujus caput Victoria coronat ſerto ſ. corona navali, navalis ſimul exponitur acies addito lemmate: CLASSE TURCICA AD NAUPACTUM DELETA. uti figura de monſtrat No. 1. locata in tabula ænea.

§. 12. Poſtquam Turcarum Imperator Selymus II. (in ſerie Imperatorum Turcicorum XIV. vel ut *Bucholcerus* vult, XIII. in *Indice Chronol.* ad hunc annum p. m. 649. edit. Francof. 1612. in 8.) menſe Junio 1571. Cypri metropolin Famaguſtam (quæ aliàs Salamina & Tamaſſus vocatur) poſt gravem & funeſtam obſidionem, deditione *M. Antonii Bragadini*, Nobilis Venetiani, accepiſſet, Muſtapha Baſſæ auſpicio, & Nicoſiam quoque cum tota inſula expugnaſſet, ſibique univerſum Cypri Regnum ſubjeciſſet, ne totam Italiam confunderet hoſtis, atque ipſam Romam ſuo ſubderet imperio, fœdus inire cum Republica Venetorum *Pius* V. Pontifex Romanus & Philippus II. Rex Hiſpaniarum, factoque conſilio fœderati illi Principes claſſem inſtructiſſimam ſubitò collegerunt, & ſub Ducibus celeberrimis JOANNE AUSTRIACO, ANDREA DORIA & ANTONIO COLUMNA in hoſtes miſerunt, CCIX. triremibus conſtantem. Ad oram ſinus Corinthiaci, vulgò *Golpho di Lepanto*, convenere utrinque acies & manus inter ſe commiſere D. VII. OCTOBR. Pugna hora meridiana cœpta eſt, & quatuor aut quinq; horarum ſpatio confecta, ſed tanta cum ſtrage, ut viginti quinque hoſtium millia ceciderint; Ita ut victoria omnium quæ in mari conſpectæ poſt hominum memoriam maxima, ex Chriſtianorum partibus ſteterit. Centum & octoginta naves hoſtium deletæ, quinque millia Turcarum capti, & quatuordecim millia è ſervitute Barbarorum liberati.

§. 13. In hoc navali prælio primarias geſſit partes glorioſus & fortiſſimus Heros JOANNES AUSTRIACUS, qui anno 1547. d. 25. Febr. (velut *Famianus Strada* vult p. 346. d. 24. eodem die quo Carolus Pater,) natus

natus, ſi Tabulis Genealogicis habenda fides eſt, quæ Tubingenſium nomine inſignitæ. Quamvis *Rittersbuſius* in Genealogiis ſuis annum 1545. nobis perſuadere velit. Sed prior ſententia (eum nimirum 1547. natum eſſe) ex præſenti nummo confirmatur. Si enim peracto anno 1571. prælio navali XXIV. annorum juvenis fuit, jure meritoque ipſius natalis ad A. 1547. refertur.

§. 14. Exſtat porrò in nummo noſtro, quod CAROLI V. Glorioſiſſimi Imperatoris filius fuerit; Non genuinus quidem ſed ex illegitimo prognatus matrimonio. Plurimi enim Auctorum ex *Barbara Blomberga* natum exiſtimant. Conſentit *Lovys Morery in grand Dictionaire Hiſtorique* p. 223. edit. Ultraject. 1692. Etoit fils naturel de l'Empereur Charles V, il nâquit à Ratisbonne l'an 1547. Les Auteurs parlent diverſement de ſa naiſſance. On â crû qu'une Princeſſe étoit ſa mere, & pluſieurs ont même dit, que cette Princeſſe étoit parente de l'Empereur, D'autres diſent que ce Prince l'avoit eu d'une Demoiſelle de la même ville de Ratisbonne nommée Barbe Blomberge, & qu'elle mourut depouis Religieuſe. Philippus etiam II. Rex Hiſpaniarum aliquando JOANNI AUSTRIACO dixiſſe fertur: Qui eſt vôtre pere? Vous étes fils d'un Homme illuſtre; l'Empereur Charles V. eſt vôtre & le mien. Conſentit *Famianus Strada de bello Belgico* p. 346. Accidit forſitan ſcriptoris incuria quod *Giovannes Sagredo* in Deſcriptione ſtatus Turcici, quam germanico idiomate quidam Auguſtæ Vindelicorum edidit 1692. p. 244. ſubtit. Die neueröffnete Ottomanniſche Pforte L. VII. Joannis Auſtriaci matrem Madame di Plombes vocavit. Ita enim ille: Es war aber Don Jean de Auſtria Käyſers Caroli V. Sohn / den er mit einer Teutſchen Jungfer Madame di Blombes erzeugt / und zwar mit keinem Apanagio oder Lande bedacht / aber Philippo II. dem König in Spanien zu ſeinen Gnaden und Schutz ſehr wohl anbefohlen. Ob wohlen man nun das Abſehen hatte / daß er ſich in den Geiſtlichen Stand begeben ſolte / ſo hatte er doch keine Neigung dazu / ſondern allein zu den Waffen und in Krieg.

§. 15. Filius itaque Naturalis fuit CAROLI V. Imperatoris, quod ex allegatis non tantum teſtimoniis ſed & nummo noſtro liquet, ubi expreſſè additur: JOANNES AUSTRIACUS CAROLI V. FIL. *Homeri* Interpres Iliad. S. quatuor generationis ſpecies recenſens, γνησίυς vocat *qui legitimi* Romanis dicebantur, νόθυς qui è *pellice*, σκοτίυς *ſpurios*,

 quo-

quorum pater in incerto erat, & deſignabantur S. ſimplici in Inſcriptionibus, uti in *Poſthumiorum* denariis obſervatur, in quibus poſitum S. AFRANIUS. Sed debebat ſcribi S. P. h. e. ſine Patre, ſ. incerto Patre, nati ſunt. Quartam ſpeciem παρθενίας appellat, qui *è matre, quæ virgo adhuc credita eſt, nati.* vid. *Meurſius ad Lycophron.* p. 207. Et quidem apud veteres Regum Principumque filii nothi, pari cum legitimis in honore habebantur, quod præter *Euſtathium Servius* docet ad *Æneid. L. III.*

§. 16. Diverſis admotus *Joannes Auſtriacus* actionibus bellicis, in nulla autem ſe tam fortem ac felicem præſtitit, quam in illa navali adverſus Turcas ſuſcepta bello Granatenſi confecto. Quamvis enim inter tot proceres ac Principes, reique militaris præfectos difficulter initio res procederent, & conſilia de hoſte aggrediendo; Auſtrius tamen coram univerſo procerum ac Ducum cœtu, ut omnes ſe ad prælium pararent, edixit, & quia non minus ſociorum quam Regiam claſſem curæ ſuæ commiſſam videret, omnes claſſes luſtravit, ac in ordinem collocavit, ac tandem divino auſpicio victoriam obtinuit. Quam eleganter & prolixè deſcripſit, *Jac. Aug. Thuanus in Analibus* ſ. Hiſtoria ſui temporis L. 50. à p. 642-670. edit. Lutet. 1609. in 8. conf. *Muretus* P. I. Orat. Orat. XIX. p. 174. *Jo. Bapt. Raſarius* peculiarem de iſta victoria ſuperiori Seculo Venetiis orationem habuit elegantem, quam ante quinquennium *Jo. Fridr. Hekelius* Plaviæ Variſcorum iterum edidit 1693. Victoriæ hujus mentionem quoque fecit *Dionyſius Petavius in Ration. Temp.* p. 507. edit. Parïſ. 1632. nec non *Cluverus in Epitome Hiſtor.* p. m. 733. edit. 1640.

§. 17. Ob inauditam hanc victoriam præſens nummus cuſus fuit, in cujus altera parte navium congreſſus exhibetur cum inſcriptione: CLASSE TURCICA AD NAUPACTUM DELETA. Memorabilis omninò locus fuit, in quo hæc victoria nutu divino Chriſtianis tributa ad Echinadas inſulas. Famoſus ille tractus tot præliis ibidem habitus, & quidem ab Actio promontorio Octavii victoria contra M. Antonium & Cleopatram Ægypti Reginam parta, quod Ambratium ſinum claudit & non plus quam L clɔ paſſuum ab Echinadibus diſtat. Leucas ſubeſt inſula ſaltu ob amorem furentibus ſaltari ſolitum, atque adeò Sapphi morte inſignis: inde Auſtrum verſus deſcendentibus occurrunt Ithaca & Cephalenia quam mox ulterius progrediendo excipit Zacynthus, quæ

Chelo-

Chelonatam Peloponneſi ſinum in Elide ſpectat freto tantum XXVcIↄ paſſuum disjuncta, inde per Peloponneſi oram ſeptentrioni verſus reflexo itinere ad Rhium usque, & inde per Antirrhium ac continentem objectam adſcendentibus interjectum ſpatium ſpeciem lacus præbet, in quo ſunt *Echinades* ex arena & limo Acheldi omnis taurina fronte in Acarnaniam fluentis in eum locum aggeſtis enatæ, ut veteres ſcripſere, & ab *Echino*, cujus ſpeciem aſperitate & ſterilitate referunt dictæ, inter has anguſtias, ubi & olim Hariadenus Ahenobarbus & Andreas Auria infeſtis ſignis diu quaſi pugnaturi conſtiterunt, commiſſæ utrinque acies. vid. *Thuanus Hiſtoriarum* L. 50. *Naupactus* verò vel *Naupactum* urbs Ætoliæ & Regionis caput eſt, cui nomen hodie tribuit, in ora ſinus Corinthiaci, apud fauces & Antirrhium promontorium, uti jam modò dictum. A *Bajazethe* olim A. 1499. capta fuit. vid. *Leunclavius*, aliique Scriptores Rerum Turcicarum. Proinde hæc etiam victoria vocatur à *Bucelino* prælium ad Naupactum. conf. de Naupacto *Jac. Sponius* in *Itiner. Græc.* P. II. p. 28.

§. 18. Erecto autem corpore ſtat in columna *Johannes Auſtriacus.* Inter trophæa victoribus, etiam columnæ erectæ ſunt, & quidem ſi victoria eſſet navalis, etiam columnæ erant roſtratæ. Ita *Duilio* qui primum obtinuit triumphum navalem, columnam roſtratam poſuerunt, *Onuphrio Panvinio* id animadvertente *de Triumpho* p. 20. in qua inſcriptum fuit: SEPTEREMEM. BIREMOSQVE. TRIREMOSQVE. NAVEIS. X. CEPIT. *Schefferus* de *militia navali* L. IV. c. 2. p. 266. Armorum ſubjectio ad trophæum ſ. columnam victoris denotat dominium in illos obtentum quos devicerat. Præferebantur hinc etiam debellatorum arma in triumpho victoribus. vid. *Onuphrius Panvinius* de *triumpho.* p. m. 10. Erigebantur etiam Trophæa illis in locis, quibus hoſtes victi eſſent, erantque vel marmorea vel ænea, cum armorum congerie inſcriptionibus & titulis. vid. *Roſinus* in *Antiqv. Rom.* L. X. c. 29. Nonnunquam ſi materia non ſuppetebat lapides in ingentem cumulum aggerendo, vel inſignem arborem excifis ramis, ibique hoſtium ſpolia ſtatuendo, in memoriam poſteritatis fortibus viris pro trophæis erigebant. Arbores has religioſa quadam obſervatione cultas â prætereuntibus, ac inviolatas diu ſervatas eſſe, indeque veternoſas dictas docet *Lucanus.* L. I. *Apul.*

§. 19. Nudum porrò victoris caput victoria coronabat ſerto ſ. corona. Caput Romani olim non intexere, in urbe incedentes, neque

que pilei aut alius tegminis uſum niſi extra urbem inperegrinatione novere. Ita namque illi à primis annis capita ad caloris frigorisque injurias perferendas durabant, crebris frigidæ lotionibus & aſſiduâ nuditate domi ac per urbis vicos. Obvelabant autem capita in *itinere*, in *ſaeris*, in *luctu* aut in *morte*. Nudum proinde ſ. nudatum caput ſignum quandoque libertatis, obvelatum vero ſubjectionis fuit. 1. Cor. XI, 10. Sic paſſim in Nummis Romanis victoriam cum ſerto adſtantem victori cernimus. Græci etiam victores ſuis militumque & nautarum capitibus imponebant coronas. Schefferus de *militia navali* L. IV c. 2. p. 272. 75. 78. 79. Corona navali apud Romanos ille donari ſolebat, qui primus in hoſtium navem armatus vi adſcendiſſet, quaſi navium roſtris inſignis, ut ait *Aul. Gellius* L. v. c. 6. Sed navalem ſimplicem roſtris navium non diſtinctam fuiſſe arbitratur *Lipſius* de *militia* Rom. c. 17. L. V. aut certè aliquâ notâ diverſam à roſtrata. Hæc enim in ſummo pretio, & non niſi illis data qui navale aliquod magnum decus aut victoriam magnâ induſtriâ peperiſſent. Corona verò *claſſica* majoris momenti erat, cum rarò vel vix unquam illam datam fuiſſe *Dio Caſſius* velit L. 49. inquens: *Agrippam* coronâ roſtratâ aureâ donavit, quod neque ante neque poſtea cuiquam contigit, conf. *Vellejus* L. II. c. 81. *Seneca* de *Beneficiis* c. 32. Prolixius de coronis navalibus legendus *Carolus Paſchalius* L. VII. de *coronis* c. 4. p. m. 464. ſeqq. edit. Lugd. Batav. 1671. & *Schefferus*, de *militia navali* L. IV. c. 2. p. m. 272. ſeqq.

§. 20. Explicatum quoad potiores partes nummum noſtrum *Jo. Jac. Luckius*, Argentinenſis, *in Sylloge Numiſmatum elegantiorum* ab anno 1500. ad 1600. hinc inde collectorum. Argent. 1620. p. 238. exhibet, ſed nihil ex Hiſtoria addidit, niſi quæ *Bucholzerus* habet in *Indice Chronol.* p. m. 639. & quod in hujus victoriæ nobiliſſimæ teſtimonium Coloſſus Meſſanæ prope portum ideò erectus conſpiciatur.

§. 21. In hanc ipſam victoriam tres tibi alios exhibemus nummos à Pontifice *Pio V.* cuſos, quorum primum ex argento poſſideo, quem in tabula ænea num. II. reperies. In una parte facies Pontificis cum lemmate exhibetur: PIUS V. PONT. OPT. MAX. ANNO VI. In altera conflictus navium, ſuperius e nubibus introſpicientis Dei imago cernitur, è manu dextra fulmina emittentis & hoſtes profligantis cum Inſcriptione: DEXTRA. TUA. DOM. PERCUSSIT. INIMIC. In altero Pontificis nummo, qui num. III. in tab. ænea: Iterum congreſſus

greſſus navium depictus exhibetur quaſi introſpiciente Deo cum lemmate: A DOMINO FACTUM EST ISTUD. In tertio, qui Num. IV. ſe ſiſtit inter figuras tabulæ æneæ, idem ordo navium, ex utraque parte ſtantium exſtat cum epigraphe: DEXTERA DOMINI FECIT VIRTUTEM.

§. 22. *Pius* V. Pontifex præſentatur in his tribus poſterioribus nummis, quia fœderis initi cum Venetis membrum fuit, maximosque ſumtus ad hanc expeditionem navalem ſubminiſtravit. Aliàs *Michaël Ghislerius*, Boſchenſis dictus, neque confundendus cum *Mich. Ghislerio* Romano, clerico Regulari, qui prolixum Commentarium III. Tomis comprehenſum *in Jeremiam & Threnos* hujus ſeculi anno XXII. *Gregorio* XV. Pontif. inſcripſit, quem poſſideo ex edit. Lugdun. 1623. Solent autem poſt electionem ad Pontificatum rejectis nominibus propriis peculiare & novum ſibi eligere nomen, quod expoſcit Cardinalis Diaconus. Vide hunc ritum deſcriptum à *Jo. Fridr. Mayero* in Tract. *de Electione Pontif. Romani* p. m. 158. ſeqq. Holmiæ & Hamburgi 1690. Septimo Idus Januarii 1566. Cardinalium ſuffragio Pio IV ſurrogatus hic *Mich. Ghislerius*, humili loco natus, non absque graviſſimis altercationibus, *Thuano* referente Tom. II. l. 39. *Hiſtor.* p. 434. Natus *Buſcopago*, non procul Alexandria in Inſubribus, *Pauli Ghisleri & Domnæ Angeriæ* filius. Sobriè & moderatè vixit, atque poſtquam ad Pontificalem adſpiraſſet dignitatem multos magnificos apparatus, inutiles ſervos, & victus ſplendorem ex aula ſua ſuſtulit, atque meretrices imprimis ex urbe expulit, & cum tergiverſaret Senatus in executione mandati, ſubirato vultu minatus eſt, niſi caſtigationem admitterent, ſe urbe migraturum & alibi ſedem Romanam translaturum. vid. *Thuanus* l. cit. Anxii animi fuiſſe adeoque perterrefacti, *Cornelius à Lapide in Numeros* ſcribit p. 807. ut ſæpius dicere ſolitus ſit: *Cum eſſem religioſus, ſperabam benè de ſalute animæ meæ: Cardinalis factus extimui: nunc Pontifex creatus penè deſpero.* Inter res ipſius geſtas illud laudabile quod varios Anno Pontificatus VI. ſumtus adverſus Turcas propellendos impendit. Hinc ejusdem anni VI in nummo noſtro fit mentio. Peculiare etiam feſtum eandem ob victoriam impetratam inſtituit *S. Mariæ de Victoria* animadvertente id P. *Chriſtoph. Ott*, plerumque adulatore, *in Roma glorioſa*. p. m. 487. Dillingæ 1686. Obiit 1572. Calendis Maji morbo nephritico anno ætatis 62. ſepultus in Vaticano ſed poſtea anno 1588. à Sixto V. ad S. Mariæ Majoris Baſilicam translatus, vid. P. *Theodori Petreji*, Car-

D thuſiæ

thuſiæ Colonienſis alumni Hiſtoria Chronologica *Rom. Pontific.* p. m. 104. ſeqq. Colon. 1626. Vitam Pii V. habebis Tom. IX. Concil. ejusque res geſtas in Compendio apud *Dorotheum Aſcianum* in *Mont. Pietatis* p. m. 312. Lipſ. 1670.

§. 23. Deſcripſit hos tres nummos Pontificales, *Claudius du Molinet* Canonicus Regularis Congregationis Gallicanæ *in Hiſtoria Pontificum per Numiſmata* p. m. 81. ſeqq. ex edit. Lutet. apud *Ludov. Billaine* Bibliopol. Reg. Inquo Auctore laudanda quidem diligentia in conquirendis & colligendis numiſmatibus, ſed apud plurimos deſideratur Hiſtoria, qua ratione cuſi, quæ interpres eſſe ſolet horum obmuteſcentium doctorum. Reperi & illud in *Molineto*, quod forſitan incuriâ typographi factum, pro DEXTERA DOM. poſitum DON. in nummo PII V. Sed quod dextræ Domini hæc victoria tribuitur, id jure meritoque fit. In hominum enim viribus nullum planè auxilium poſitum. Ier. XVII, 5. Pſ. CXIIX, 9. CXLVI, 3. Indigitatur autem dextra Dei ipſius omnipotentia & majeſtas. vid. *Dorſcheus in Pentadecad.* Diſſ. XIII. p. m. 447. ſeqq. Hac dextra Dei victoriam deportat & hoſtes confundit. Pſ. CXIIX, 15. 16. Exod. XV, 6. Pſ. XVII, 7. XX, 7. XXI, 9. XLV, 5. LX, 7.

§. 24. Inſcriptio alterius nummi: A DOMINO FACTUM EST ISTUD. deſumta videtur ex Pſ. CXIIX. 23. add. Gen. XXIV. 50. Dominus enim *Regibus dat victoriam* Pſ. CXLIV, 10. Prov. XXI, 31. Iudith. IX, 13. Tertii verò nummi Pontificis inſcriptio erat: DEXTERA DOMINI FECIT VIRTUTEM. Quæ cum ſuperiori fermè coincidit. Reperi eandem inſcriptionem in nummo votivo Pontificis *Gregorii* XIV. 1591. cuſo, ſaltim in optativa ſignificatione. Cum enim adverſus Regem Galliæ Henricum IV. *Franciſcum Sfrondatium*, ſuum ex fratre nepotem, cum copiis eodem anno mitteret Gregorius, exhibitionem vexilii Eccleſiæ in nummo expreſſit cum lemmate: DEXTRA DOMINI FACIAT VIRTUTEM. ut de re benè gerenda eum admoneret. In manibus meis etiam eſt nummus argenteus oblongus Polonicus, in cujus una parte *Michaël* Rex exſtat, addita deſcriptione: MICHAEL. D. G. REX. POL. M. D. L. RUS. PRUS. In altera parte exhibetur Aquila inſiſtens globo (cui impreſſum vocabulum: POLONIA) qui fluctibus innatat, Aquila verò reſpicit ad nomen יהוה ſuperius emicans, ex utroque latere manus gladio & altera ſceptro inſtructa Diadema regium ſuper aquilam expandunt, adjectis verbis: DEXTERA DOMINI FECIT VIRTUTEM.

§. 25.

§. 25. Benè igitur *Johannes Auſtriacus* in hac expeditione adverſus Turcas ſtetit, & immortalem nominis famam deportavit, ſed miſſus deinde 1673. adverſus Africanos turbidos non minorem ſibi paravit gloriam. Vix enim converſis ab oriente in Africam armis, Tunetum Libyci maris Regiam Turcis aufugientibus cepit, Biſertam vi expugnavit, captivumque Amidam Regem cum duobus liberis ſecum trahens, victor in Italiam rediit. conf. *Fam. Strada* L. X. p. m. 348. In cujus rei fidem nummus cuſus qui adventum ejus ad Tunetanam urbem navibus exprimit, Neptuno cum tridente proculcante hoſtes & ſubmergente illos in fluctibus, cum aliis terra fugientibus, cum inſcriptione: VENI ET VICI. Alluſio videtur ad Iulii Cæſaris actionem qui pernicitatem conflictus, in qua Pharnacem fugaverat, Romam ſignificans ad amicum quendam Amintium ſcripſit tria verba: *Veni, Vidi, Vici.* vid. *Suetonius* in Cæſare, & *Luckius in Sylloge Numiſm. eleſ.* p. 248. Hoc fortitudinis exemplo præſtito petiit *Philippus* Rex Hiſpaniæ à Pontifice Romano, ut titulum Regis Tunetani Auſtriaco conferret. Poſt varias tandem in Belgio expeditiones occubuit in caſtris non ſine ſuſpicione veneni d. 20. Dec. 1578. *Everhardi Reidani* arbitrio in *Annal. Belgic.* L. II. p. m. 27. edit. Lugd. 1633. & *Fam. Strada* L. X. Hiſtor. p. 350. *Morery* dicit eum d. 1. Octobr. 1578. mortuum *in grand. Dictionaire Hiſtorique* Tom. II. p. 224. Deploratus à militibus inſtar Parentis, & honorificè tumulatus, capitique corona impoſita uti veteres Principes Burgundiæ Domus tumulari conſveverant.

§. 26. Relictis monumentis veterum eruenda paululum noſtri inſtantis ævi Hiſtoria. Quorſum ſpectat nummus argenteus in tabula ænea numero V. poſitus, qui ex una parte WILHELMI III. R. ANGLIÆ hodierni glorioſiſſimi caput laureatum exhibet, cum inſcriptione: WILH. III. D. G. ANG. SCO. FR. ET HIB. REX DEF. FID. Ex altera parte conflictum navium ſiſtit, ſuperius poſitis verbis: NUNC PLURIBUS IMPAR. Inferius ſcriptum: OB CLASS. GALL. AB ANG. ET HOLL. VICT. ET DELET. D. XIX. XXIX. MAII A. cIↄ Iↄc XCII. Inſcriptio circularis:

SIC PHAETHONTÆO TANDEM
MARE SUFFICIT IGNI.

§. 27. Poſtquam Jacobus II. Rex Angliæ, leges fundamentales Regni evertere, & ſuppoſitium filium introducere ac ſubſtituere ſibi aliquando decreviſſet, Status Angliæ & Proceres Regni WILHELMUM, Arauſionenſem Ducem, ſollicitabant ut rebus difficillimis ſubveniret, patriæque interitum removeret ac fidem libertatemque ipſorum vindicaret. Anglorum votis relicto loco, WILHELMUS d. 26. Octobr. 1688. cum claſſe inſtructiſſima iter in Angliam parabat, ſed maris ventorumque tam immodeſtus impetus huic inſtituto remoram injiciebat. Sed reaſſumto itinere d. 11. Nov. ejusdem anni res omnis & laudabile hoc inſtitutum meliores habuit ſucceſſus, ſecundo enim vento ad preſſos pervenit, & d. xv. Nov. ingenti populi lætitia & gaudio in terram continentem cum copiis ſuis exſcendit, occupatisque pluribus urbibus, ut fuga ſe eriperet clam, Jacobum coëgit, qui diffidens cauſæ ſuæ Regnum deſeruit, ne capitis pœnam incurreret, quapropter ſe in Galliam recepit. Hac ratione quod Thronus Regius eſſet vacans WILHELMO d. 3. Jan. 1689. committebatur prius adminiſtratio regni, donec ipſe collectis Procerum populique ſuffragiis d. 21. April. Iam memorati anni M. Britanniæ & ſimul Scotiæ Rex publicè & legitimè pronunciaretur. Cum hæc invido reſpiceret oculo Rex Galliæ, ipſi bellum indixit novus Rex WILHELMUS d. 17. Maji. 1689. Quamvis enim Rex Galliæ exauctorato Jacobo ſubveniret, ut Scotiam retineret, exſtitit tamen WILHELMUS ſemper victor, & Jacobum cum rebellibus profligavit, totumque Regnum armata manu recuperavit. Rebus deinde in Anglia fermè compoſitis Batavis ſuis auxilio venit, remoramque hinc inde terra marique Gallicis fluctibus & motibus injecit.

§. 28. Inter alia vero Heroica facta immortalem nominis deportavit famam, quod d. 19. 29 Maji, gallicam claſſem fortiter ſuppreſſit ac fermè delevit. Gallorum copiæ XCVII. navibus vehebantur, auſpicio Comitis Eſtrei & Comitis Tourvilli. Sed Anglorum & Batavorum claſſis bene etiam munita, Ruſſelique & Alamondei prudentiæ commiſſa expectabat hoſtes, ipſorumque d. 19. 29. Maji impetum fractum adeò reprimebant, ut aliquot millia hoſtium caderent, & plurimæ naves ſupprimerentur ac reliquæ in conſpectu Gallorum igni ſubjicerentur. Primaria Tourvilli navis regius ſol dicta & inæſtimabilis fermè capta, cum aliis, & inſignis ex parte WILHELMI & confœderatorum Victoria deportata, & ingentes adeò Regis Galliæ ſumtus in reſtitutionem Jacobi adhibiti uno hoc infelici navali prælio conſumti,

& ſpe

& ſpes omnis decollata in Angliam eum introducendi. Prælium deſcriptum prolixè ſubminiſtrabit continuatio XI. Sic dicta der zehenjährigen Hiſtoriſchen Relation Leipzig 1692. p. 41. 42.

§. 29. Hujus celeberrimæ victoriæ monumentum eſſe poteſt præſens nummus. Ubi laureatum caput Regis exhibetur, quod laurus Regum & Victorum olim ſymbolum fuit, quod ſatis nobis conſtat ex nummis Imperatorum Romanorum. Vide quæ *Roſinus* hanc in rem habet in *Antiqu.* Rom. & *Hoffmannus in Lexic. univerſ. contin.* p. m. 990. ſeqq. adde ſi placet quæ diximus im neuverfertigten Redner/ p. 285. 86. 412. In altera nummi facie ſuper conflictum navium inſcriptio poſita: NUNC PLURIBUS IMPAR. Alluditur hoc lemmate ad inverſum propoſitum Galli ejusque infractam potentiam, qui leges præſcribere omnibus Regibus terræ volebat, adeòque inſolentem ſe efferebat, ut anno 1663. numiſma emitteret in lucem in cujus una parte LUDOVICI laureatum caput: LUDOVICUS XIV. F. ET NAV. REX. In altera ſol reſpiciens globum terreſtrem cum epigraphe: NEC PLURIBUS IMPAR. Hanc potentiam nunc pluribus imparem fuiſſe hoc exemplo demonſtrarunt fortiſſimi Angli & Batavi, Deique vindicis auxilio expulerunt patriæ dulciſſimæ hoſtes d. 19. 29. Maji deletis & ſubmerſis pluribus navibus, ut rectè inſcriptio circularis doceat: SIC PHAETHONTÆO TANDEM MARE SUFFICIT IGNI.

§. 30. In eandem Victoriam diverſi alii extant nummi, quos allegaſſe ſufficiat. In peculiari majoris ordinis nummo Sol occidens præſentatur cum inſcriptione: SE CONDET IN UNDAS. ſubſcriptio: DELETA AC INCENSA GALLORUM CLASSE. A. clↄ Iↄc xcII. Ex altera parte *Neptunus* propellens hoſtes in mari verſantes cum epigraphe: NON ILLI IMPERIUM SED MIHI SORTE DATUM. Vidi aliud Numiſma in memoriam hujus Heroicæ Actionis VVILHELMI, in cujus uno latere Rex VVILHELMUS in columna duobus ducibus adſtantibus exprimitur, cum lemmate: MEMORIÆ ÆTERNÆ. In altero latere victoria & Fama exiſtunt cum Tempore in tabulam ſcribente, adjecta epigraphe: VOTA ORBIS. Infrà: CLASSE GALL. AB ANGL. ET HOLLAND. DELETA D. xxix. Maji. 1692. Aliis nummus monſtrat Gallum Leonem invadentem cum inſcriptione: EX UNGUE LEONEM. 1692. PUGN. AD ANGLIAM. In altera parte conflictus navium adſcriptis verbis: GALLORUM CLASSE DELETA d. 19. 29 Maji. Iterum alius nummus exhibet ſubmerſas naves cum lemmate: VERGIT IN OCCASUM. In altera facie urbs flagrans & duo Turcæ gementes. Inſcriptio eſt: HEU QUIS JAM MISERIS POTERIT SUCCURRERE REBUS. Circularis inſcriptio ita ſonat: OB DELETAM GALL. CLASS. ANNO 1692. d. 29. Maji. MONUMENTUM. Peculiaris etiam hujus actionis exſtat nummus, ex una parte Regem VVilhelmum oſtendit, in altera Ludovicum XIV. Rüſſelius & Allemonde profligant. Subſcriptio eſt: PSEUDO-NEPTUNO OCEAN. EXPUGN. AD BAR. FL. 1692. Superius ſcriptum: DIVUMQUE SIBI POSCEBAT HONOREM. Alius nummus Neptunum jacentem oſtendit cum lemmate: GALLIS OCEANO EXPULSIS A CLASSE BRITANN. BATAV.

BATAV. 1691. In altera parte Ludovicus XIV. à Ruſſelio & Allamonde profligatur è mari, cum inſcriptione: PSEUDO NEPTUNO MARI EJECTO.

§. 31. Potuiſſemus omninò alia adhuc victoriarum navalium ex nummis afferre monumenta, ſed noſtri inſtituti tantum fuit aliquantiſper Hiſtoriam *Joannis Auſtriaci & VVilhelmi III.* amicorum deſiderio illuſtrare. Quapropter Deum etiam rogamus, ut terra marique præterlapſo. anno cum Gallis initam pacem diuturnam eſſe ſinat & VVilhelmum III. M. Britanniæ Regem omnesque Heroes Chriſtiani nominis conſervet, unitatem animis ipſorum inſpiret, ne in agone bellicoſiſſimi hujus ſeculi novi oriantur motus. Gubernet naviculam ſuam Eccleſiæ orthodoxæ & reipublicæ Chriſtus, quod in nummo, peculiari pietatis Symbolo reliquit ſuperiori ſeculo auguſtiſſimus Elector Saxoniæ AUGUSTUS, cum enim ſuperiori ævo 1567. ob motus Grumbachianos dulciſſima patria in maximum eſſet diſcrimen poſita, nummum cudi juſſit, in cujus una parte Electoris effigies extat, adjecto titulo: AUGUSTUS D. G. DUX SAX. ET. ELEC. In altera navis in fluctibus conſtituta & undique hoſtibus ſimul agitata, Elector in navi ſtat ad vela Chriſtum crucifixum expanſum monſtrantia reſpiciens cum lemmate: TE GUBERNATORE. Eripuit etiam Chriſti auſpicio piiſſimus & fortiſſimus Heros ex difficultatibus illis patriam, victoriamque inſignem ab hoſtibus deportavit & tanquam alter Auguſtus re & nomine quietem publicam reſtituit. Adſit & nobis clementiſſimum Numen his calamitoſiſſimis temporibus, anchoram ſpei ac veræ fidei in nobis magis magisque ſuffulciat, donec nos ab omnibus fluctibus hujus malitioſi mundi liberet ac in portum ſalutis cum tripudio introducat, per vulnera JESU CHRISTI.

Amen.

S. D. G.

ANNES·AVSTRIÆ·CAROLI FIL·ÆT·SV ANN

AH 15 C25

MC